

**Päring RITA+ toetuse andmise
tingimuse punkt 2.1.3.12
õiguspärasuse hindamiseks**

Austatud proua Kristi Vinter-Nemvalts

Kirjutame seoses toetuse andmise tingimustega „Teadus-, arendus- ja innovatsioonitegevuste tulemuste rakendamise võimekuse tõstmine ühiskonnas ning selleks soodsa poliitikakeskkonna loomine“ (RITA+) elluviimiseks toetuse andmine“ (edaspidi TAT). Rahandusministeerium taotles koostöös Sotsiaalministeeriumi ning Riigikantseleiga edukalt rahastust RITA+ taotlusvoorst viimaks ellu projekt „Rahvastikuandmete simulatsioonimudeli arendamine (Riikliku pensioni prognoosimudeli edasiarendamine ning kasutusvaldkonna laiendamine)“. Oleme konkursi välja kuulutamise pannud hetkel ootele, kuna näeme küsitavusi TATis välja toodud tingimustes. Sooviga vältida neist tulenevaid probleeme ja palume enne konkursi välja kuulutamist HTMil hinnata, koostöös selleks pädevate asutustega, TATi punkti 2.1.3.12 õiguspärasust.

Meie hinnangul on TATi punkt 2.1.3.12, mis sätestab, et rakendusuuringu teostajaks saab olla vähemalt kahe asutuse teadus- ja arendustöötajatest moodustatud konsortsium, problemaatiline võrdse kohtlemise ja konkurentsi efektiivse ärakasutamise põhimõtte valguses. Lisaks võib olla tingimus, mis kohustab või suunab konsortsiume moodustama ilma ettevõtjate enda võimekusest tuleneva vajaduseta, vastuolus konkrentsiseadusega. Palume hinnata sätte õiguspärasust ja kaaluda selle punkti muutmise vajadust.

Kuigi TAT ei allu otse riigihanke reeglistikule, st tuginedes RHS § 11 lg 1 p 19 TA-teenuse erandile ei ole kohustust riigihangete seadust järgida ja hankemenetlust läbi viia, kohalduvad erandi puhul siiski õiguse üldpõhimõtted. Euroopa Kohtu praktikas on rõhutatud, et lepingu sõlmimise menetlus peab igal juhul järgima ELi aluslepingute eesmärke – asutamisevabadust ja teenuste vaba liikumist – ning nendes tulenevaid mittediskrimineerimise ja läbipaistvuse põhimõtteid. Ka Eesti Riigikohtu praktikas on välja toodud, et otseselt RHSi kohaldamisalast väljaspoole jäävas menetluses tuleb järgida hea halduse põhimõtet ning avar kaalutusruum tingimuste ja protseduurireeglite seadmisel tähendab siiski, et arvestada tuleb ühetaolise kohtlemise, avalikkuse, läbipaistvuse ja proportsionaalsuse põhimõtteid.

Kohtupraktikast tuleneb ka põhimõte, et tingimust ei muuda konkurentsi (osalejate ringi) mitte-piiravaks asjaolu, et pakkujal on kehtestatud tingimusi võimalik täita või hankemenetluses/ konkursil osaleda esitades ühiselt pakkumuse/ taotluse isikuga, kes seatud tingimuse täidab. See tähendab, et tingimuse piirav loomus tuleb sellest, et ettevõtjal, kes küll sooviks ja oleks võimeline üksi lepingut täitma, ja kes muus osas vastaks seatud tingimustele, ei ole võimalik üksi konkureerida. Vaadates TATi tervikuna, siis punkt 6.1. määratleb tegevuse sihtrühmana positiivselt evalveeritud teadus- ja arendusasutused, teadus- ja arendustegevusega või poliitikaanalüüsidega tegelevad asutused ja ettevõtted, erialaliidud ning nimetatud asutuste töötajad. Kuid TATi piiravate tingimuste tõttu (p 2.1.3.12) ei ole neil võimalik üksi meetme raames korraldatavatel konkurssidel osaleda ja uuringuid teostada.

TATi sellise nõude tulemusena võib tekkida sarnane olukord, millesse sattusid Rahandusministeerium, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Sotsiaalministeerium, Kliimaministeerium ja Regionaal- ja Põllumajandusministeerium, kui viidi läbi „EL 2030 kliimaeesmärkide saavutamise teaduspartnerluse raamhange ning mille puhul lõpetati hankemenetlus kehtetuks tunnistamisega. Seal selgitas Konkurentsiamet:

- *Ühispakkumus, mis võimaldab pooltel osaleda hankes, mida nad üksi ei suudaks ette võtta, ei ole konkurentsi kahjustav ja ei kuulu konkurentsi kahjustavate kokkulepete keelu ehk KonkS §4 alla. Sellisel juhul ei ole ühispakkumuse osalised hankel tegelikud ega võimalikud konkurendid.*
- *Seega on oluline hinnata, kas ühispakkumuse esitanud osalised on reaalselt suutelised lepingut üksinda täitma. Kui nad seda on võimelised tegema, kuid on esitanud siiski ühispakkumuse, kohaldub suure tõenäosusega KonkS § 4, kuna sel juhul jagatakse kaubaturgu, lepitakse kokku hinnakujundamise tingimustes või vahetatakse konkurentsi kahjustavat teavet.*
- *Konkurentsiamet märgib, et teadus-ja arenduskokkulepete grupierand kohaldub, kui poolte ühine turuosa asjaomastel toote- ja tehnoloogiaturgudel on 25 %.*
- *Lisaks võib konkurentide vaheline ühispakkumus, mille suhtes kohaldatakse konkurentsi kahjustavate kokkulepete keeldu (KonkS §4), teatud olukordades vastata KonkS § 6 tingimustele. Sellisel juhul peab ettevõtja, kes tugineb KonkS § 6 sätestatud erandile näitama, et kumulatiivselt on täidetud kõik KonkS § 6 sätestatud tingimused. Sealjuures peaksid pakkujad ära näitama, et ühispakkumisest tõusetuvad mingid selged ja arvestatavad kasud, mis loovad lisaväärtust ka hankijale (KonkS § 6 lg 1 p 1), ning mida ilma ühispakkumiseta oleks võimatu saavutada (KonkS § 6 lg 1 p 2). KonkS § 6 nõuete täitmise kontroll eeldab seega igakordset juhtumi eripärasid arvestavat analüüsi. Samas võib siiski üldistavalt öelda, et kui ühispakkumises osalevad näiteks kõik või valdav osa asjaomast teenust kaubaturul pakkuvatest ettevõtjatest, on juba ainuüksi KonkS § 6 lg 1 p 3 tingimuse täitmine äärmiselt küsitav, sest tõenäoliselt kõrvaldatakse konkurentsi kaubaturu olulise osa osas. Viimasel juhul KonkS § 6 erand ei kohaldu ning ühispakkumine on KonkS § 4 kohaselt keelatud.*

Lisaks märgime, et uuringu tellimine TA-teenuse erandi alusel, riigihanke menetlust korraldamata, on hankija õigus, mitte kohustus; erandina käsitletava uuringu tellimiseks ei ole keelatud läbi viia hankemenetlust, millisel juhul tekivad kahtlused, kas TATi punkt 2.1.3.12 konsortsiumi moodustamise kohustust sätestav tingimus oleks hanketingimusena riigihangete seaduse, konkurentsiseaduse ja ELi õiguse valguses õiguspärane.

Olenemata sellest, kas leping sõlmitakse RHS-is toodud erandi alusel ilma riigihanke menetlust läbi viimata või riigihanke menetluse tulemusena, võivad TAT tingimused panna teenuse hankijad olukorda, kus tegelik konkurentsi puudub või see on liiga väike, mistõttu ei pruugi hankija saada parimat võimalikku pakkumust.

Kuigi RITA+ toetuse andmise tingimused on kooskõlastatud kõigi ministriumitega ning kooskõlastamise etapis ei tuvastanud keegi RITA+ toetuse andmise tingimustes vastuolu Eestis kehtiva õigusega, siis toimusid need kooskõlastamised enne Konkurentsameti tähelepanu juhtimist riigihanke „EL 2030 kliimaeesmärkide saavutamise teaduspartnerlus ministriumitele“ (viitenumber: 266991) raames esitatud konsortsiumide probleemsele. Seetõttu leiame, et TATi tingimuste õiguspärasus vajaks uuesti konsulteerimist ning hindamist pädevate institutsioonide poolt. Enne seda pole võimalik meil konkurssi avada.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Merike Saks
kantsler

Nele Labi
Sotsiaalministeeriumi innovatsiooni asekanter

Mari-Liis Sööt
Riigikantselei strateegiadirektor